

ئەورووپا و سولھىكى پايدار لە فەلەستىن و كوردستان

27-05-2024

نووسەرەكان

زريان رۆژھەلاتى

كورتە: ھەولەكانى پالېستى ئەورووپا لە دۆزى فەلەستىن شتىكى زۆرباشە، بەلام لە راستیدا ئاشتى، دادپەروەرى و سەقامگىرى لە رۆژھەلاتى نۆۋەراست، بە بى چارەسەرکردنى پىرسى كورد قاچىكى بە شەلى دەمىننەو. دەيفىد فرۆمكىن لە سەرھەتاي كتيبەكەيدا گوتەي ئەفسەرىكى ئىنگلىز دىننەو ھە دەلى، "دواي شەرىك كە كۆتايى بە ھەموو شەپەكان ھىنابوو، سولھىكيان كىرد كە ھەموو ئاشتىيەكى لەناوبرد." زياتر لە سەت سال بەسەر ئەو سولھە ناسولھەدا تىپەرى و كيشەكان ھىشتا بەردەوامن، بۆيە ئەمجارەيان سولھىكى پىويستە كە بەراستى سولھ بىت!

سڻ ولاتی ٿوروپي به لڏيندڙن داوه ڪه له ۲۸ي ٿم مانگه دا دان به سهر به خويي دهولتي فهلهستيندا بنين و ٿه گهر ٿه وهش روودات، ٿه او ٿماره ٿه دهولته ٿوروپي به لڏيندڙن ڪه فهلهستيندڙن قه بولته ده بيته ۱۰. راستي به ڪه ٿه ولاتي ديڪه زورن ڪه ٿه وهيان ڪردن به لام ٿه مه ٿه ٿوروپي به کان گرنه، چونڪه به شيڪي زوري ٿه ڪيشه ٿه تندي به ڪه له ٿه مڙي روه لاتي نيوه پاستا به زيندووي ماونه ته وه، جا له فهلهستين بن يان له ڪوردستان، زادهي دهستوهر داني ڪولونياليستي ڪاني ٿوروپي به. له دواي ۷ي ٿوڪتوبه ره وه ٿيدي بابته دانه زاندي دهولتي فهلهستين شتيڪ نيهه ڪه پشتگوڙ بخريٽ، چونڪه بؤ دنيا ده رڪهوت، نه سياسي ته دابه شڪردني بزافي فهلهستيني بؤ ماوهي دريڙ خابهن سهرده ڪه ويٽ، نه به هيڙيوونيش ٿيتر به سه بؤ ٿه وهي ڪه ٿيسرائيل پاريزراو بيٽ، چونڪه سهرده مه "به هيڙي لاوازه کان" يش ڪه يشتووه! ٿه مهه بيڄڪه له وهي زوريڪ له زلهيڙه ڪاني دنياش جهخت له چارسهري دوو دهولته بؤ ٿه وه پرسه ده ڪه نه وه، به لام پرسياي سهره ڪي ٿه مه بابته ٿه وهيه ڪه ٿم گوڙانهي ساسه ته ولاتاني ٿوروپي سهاره ته به دهولته فهلهستين ده توانيٽ چ ڪاريگه ريبه ڪ له سهر پرسه ڪورد دابنيٽ؟

له ماوهي زياتر له ۷ دهه ي رابردووا، هه ميشه ڪيشه فهلهستين زياتر له پرسه ڪورد له روه لاتي نيوه پاستا له روه ٿي دنيا دا بووه، ٿه وهش له ڪاتيڪدايه پرسه ڪورد چي له رووي ٿماره وه بيٽ يان له رووي ڪاريگه ريبه وه، له وه گه وره تر بووه. به پني ليڪوليئه وهه وهه ڪم له سهر داتاي پيڪدادانه سهر بازيه ڪاني (UCDP) له ماوهي نيوان ۱۹۶۱-۲۰۲۲، له سهر خاڪي فهلهستين ۶۶ پيڪدادان ده رڪهوتوون واتا ۶۶ سال شهر بووه به لام ههر له وه ماوهه يدا ٿماره ي گرنگترين پيڪدادانه سهر بازيه ڪاني په وهه ست به پرسه ڪورد له روه لاتي نيوه پاستا ۱۰۰ سال بووه، ٿه ويٽ به هوي زوربووني به شه ڪاني ڪوردستان وه. له رووي ناستي توندوتيزي و قوربانن به ڪانيشه وه، پرسه ڪورد خويئاو بترين پرسه ٿه تني روه لاتي نيوه پاستا بووه. به پني پيوه ره ڪاني وابهسته يي شهر، ههر پيڪدادان ڪي سهر بازي ڪه له ماوهي ساليڪدا زياتر له ۱۰۰۰ قورباني لي بڪه ويته وه به شهر داده نريٽ و، ٿه وهشي ڪه ٿماره ي قوربانن به ڪاني له نيوان ۲۰-۹۹۹ ڪهس بيٽ له ساليڪدا، به پيڪداداني بچوڪ هه ٿماره ده ڪرين. به گوڙه ي ٿه وهش له ڪوي ۶۶ پيڪدادانه ڪه فهلهستين ته نيا ۲ دانه يان به شهر هه ٿماره ڪراون، له ڪاتيڪدا ۲۲ پيڪداداني ڪوردي به شهر داده نريٽ، ٿه وهش به رزي ٿماره ي قوربانن به ڪاني ڪورد ده خاته پيشچاو.

هه رهه ها به گوڙه ي داتاي **بالشتي** پيڪدادانه ڪانيش، له ماوهي نيوان ۱۹۷۵-۲۰۱۷، ۱۰ ريڪراوي فهلهستيني له ۲۰۳ پيڪداداندا، ۱۷۸ جار يارمه ته ي ده ره ڪيان وه رگرتووه، له ڪاتيڪدا ههر له وه ماوهه يدا ريڪراوه ڪورديه ڪان له ۱۸۸ پيڪداداندا ۹۵ جار يارمه ته ي ده ره ڪيان وه رگرتووه. هه لبت يارمه ته يه ڪان بؤ لابه نه ڪورديه ڪان زياتر ريگه دان به به ڪارهيناني خاڪ بوو له ڪاتيڪدا يارمه ته راسته وخو، پيداني چڪ و راهينان بؤ بزافه ڪاني فهلهستين زياتر بووه. له سالي ۱۹۸۸ وه ۱۳۹ ولاتي جيهانيش داني به سهر به خويي فهلهستيندا ناوه، له سالي ۲۰۱۲ وه ڪ چاوڊر له نه ته وه په ڪگرتووه ڪان وه رگيراوه. دهسته ي مافي مروفي نه ته وه په ڪرتووه ڪان له ۲۰۰۱ وه ۹۵ پريارنامه وه، ٿه نجومه ني ناسايشي نه ته وه په ڪگرتووه ڪانيش به گشتي ۲۹۶ پريار و ڪوبونه وهي گشتي ٿه ريڪراوهش تا ٿيستا، ۸۹۹ پريارنامه ي له باره ي فهلهستين **ده رگرتووه** ٿه وهش ده ريده خات ڪه چوڻچوني پرسه فهلهستين له ماوهي ۷ دهه ي رابردووا به شيوهه يه ڪي ٿه ڪتيف له روه ٿي جيهاندا بووه. له به رامبه ردا گرنگترين پرياريڪ ڪه تايهت به پرسه ڪورد درابنيٽ، پرياري ۶۸۸ ٿه نجومه ني ناسايشي نه ته وه په ڪرتووه ڪان **يووه**. هيچ گومانن ڪه له وهه دا نيهه ڪه به پني چارنامه ي گهردووني مافي مروفي وياساي نيوه وه لتي، فهلهستين مافي خويته ي بيته دهولته و گه ليڪ ڪه سيش دان به وهه دا دنه نيٽ به لام ڪاتيڪ ده گاته سهر پرسه ڪورد چيروڪه ڪه ده گوڙيٽ.

هه لبت هه دنه يڪجاريش ڪاريگهري پرسه فهلهستين له سهر پرسه ڪورد جياوازر بووه، به تايهت له قوناخ ۱۹۶۰ کاندا، ٿه ڪاهه ي ڪه جه مال عه بدولناسر پيشوازي له بارزاني ده ڪرد و داواي له عيراق ده ڪرد ڪه مافي ٿوٿونومي به ڪورد بدات. ٿه ڪات عه ره ب ڪيشه ي له گه ل ٿيسرائيل هه بوو بويه به شيڪيان پنيانواوو ڪه نابن به پرسه ڪورده وه سهرقال بن. نازانم ٿايا روه ٿيڪ ديت ڪه زاناريهه يه نهننيمان پيڳات سهاره ته به وهي ڪه ٿايا هيچ په يوهه دنه يه ڪه هه يه له نيوان پرياري **۳۲۳۶** ٿه نجومه ني گشتي نه ته وه په ڪگرتووه ڪان بؤ سهر به خويي فهلهستين له سالي ۱۹۷۴ و نسڪوي شوڙشي ڪورد له ۱۹۷۵ يان نا، به لام له ڪوتايه ڪاني ۱۹۷۴ دا پرياري سهر به خويي فهلهستين درا و ته نيا ۴ مانگ دواتريش ٿه مريڪا و ٿيران پشتيان ڪرده ڪورد و شوڙشه ڪه هه رهه سي هينا. ٿيدي له وه به دواوه، نه فهلهستين بووه دهولته نه شوڙشي ڪورد سهر ڪهوت!

له دواي ۷ي ٿوڪتوبه ره وه، ڪيشه ي فهلهستين جاريڪي ديڪه به شيوهه ي ٿه ڪتيف روه ٿي دنيا ي گرتووه ته وه و پرسه ڪورديش ڪه تا چهنه ساليڪي ڪم له وهه ويٽيش، وه ڪ قاره ماني شهري دڙي تيرور ده رده ڪهوتن له پاشه ڪشه دابه. هه لبت دانه زاندي دهولته سهر به خويي فهلهستين ريگه بؤ ده رڪهوتنه وهه يه ڪي گه وره تري پرسه ڪورد له روه لاتي نيوه پاستا ده ڪاهه وه، بويه چهنه ي ٿيسرائيل به داوي ريڪنه ڪهوتنه وه بيٽ، ٿه وهه ندهش ولاتيڪي ديڪه ناوچه ڪه هه ڪه له راستيدا نا يانه ويٽ پرسه فهلهستين چاره سهر بيٽ، ٿه ويٽيش به هوي ٿه و ڪاريگه ريبه گرمانه يهه ي ڪه ده توانيٽ له سهر پرسه ڪورد دابنيٽ. ٿه زمووني شهري ٿيسرائيل- فهلهستين چهنه وانه به ڪي بؤ پرسه ڪورد تيڏايه ڪه ده شن په ندي ليوه ريگيريٽ:

يه ڪم: ٿه وه پرسه چاره سهر ٿي سهر بازيانه ي نيهه. له ماوهي ۷۶ سالي رابردووا فهلهستين به ڪان ۶۶ سال شهر يان ڪردو به وههش، نه يانتواني دهولته ٿيڪ دانه زرينن. ٿيسرائيليش نه يوتانيوه به شهر بيباته وهه مافي فهلهستين به ڪان به ته واوي زهوت بڪات. ٿه مه بؤ پرسه

كوردیش وایه. به کۆی بزاڤه کانی کوردوهه له و ماوه یه دا، ۱۰۰ سال شه ر و پیکدادان کراوه و ته نیا له نموونه ی ۱۹۷۰ دایه که کورد توانیوه تی به شه ر مافیکی سیاسی گه وه به ده ست بئیت. ته وه ی دیکه پالنه ری سیاسی و جیوپوله تیکی دیکه ی له گه ل بووه. هه لبه ت ه یچ ده ولئه تیکیش نه بتوانیوه کورد له ناوبه ریته، جا چ ی له سه ره تای ۲۰ کانی سه ده ی رابردوو بیته که نفوو سی کورد له هه موو روژه لاتی نیوه راس ته به هه موویه وه له ده وری ۴ ملیون که سیکدا بوه. یان ئیستا که پئیشینی ده کریته ته و ژماره یه له نیوان ۳۰-۴۵ ملیون که سیکدا بیته.

دووهم: ته نیا به هیزبوون و زۆرداری به س نییه بو ته وه ی ه یچ ده ولئه تیک پاریزراو بیته. ئیسرا ئیل به پالپشتی گه و ره ترین ده ولئه تی دنیا و پئیشکه و تووترین چه که مهنی سه رده مه وه ده یه ویت ده سه لاتی خو ی سه پئینیت. بئیشک ته و ده توانیته زۆر شت بکات به لام ته سه تمه له ماوه ی دریزخایه ندا سه رکه و توو بیته. ته نانه ت ته گه ر سه ماسی ش له ناوببات وه ک ته وه ی که با سی ده کات، ری ده کاته وه بو ته وه ی ریخراوی رادی کالتر له داها توودا ده رکه ون. ته مه ده قاوده ق بو پرس ی کوردیش وایه. ئیستا ده ولئه تانی ناوچه که ده توانن به پش ته بته سنن به دوخی ناوخو یی ئیستا ی کورد، له رپی به کاره یانی گوشاری ئابوو ری، سه ربازی و ریکه و تنی دوولایه نه و چه ندلایه نه ی سیاسی و سه ربازی، پرس ی کورد کپ بکه نه وه وه ک ته وه ی که ئیستا خه ریکن. ته نانه ت ده توانن زۆر یکه له و ئامانجه شه که دایاننا وه ده ستی بخه ن، چونکه هاوشی وه ی ۱۹۲۰، ۱۹۷۵، ۱۹۹۰ و ۲۰۱۷، روژاوا پش تی کوردی به ردا وه یان لانیکه م وه ک جاران نییه بو ی، به لام ه یچ گومان یکی تیدا نییه که ته و پرسه گرنه گه ناسنامه ییه ی روژه لاتی نیوه راس ته ئیستا ش کپ بکریته وه، ده کریه سالانی دیکه ده ربکه ویته وه. له کو تایی ۳۰ کانی سه ده ی رابردوو، هه ریبه که له عیراق و تورکیا و له دوا ی شه ری جیهانی دووه می ش ئیران، بزاڤه کوردییه کانیان سه رکوت کرد به لام له عیراق له ۶۰ کانه وه، له تورکیا ش له کو تایی سه فتاکان و له ئیرانیش له هه شتاکان جاریکی دیکه ته و پرسه به توندییه کی زیاتر له جاران سه ری هه لدا یه وه که تا ئیستا ش به رده وامن.

سییه م: سیاسه تی - ئیسرا ئیل بو دابه شکردنی بزاڤه سیاسی سه ربازییه کانی فه له ستین له نیوان فه تح و سه ماس سه ری نه گرت، وه ک چون سیاسه تی دابه شکردنی کوردانیش به تابه تی له نیوان پار تی و به کیتی بو هه می شه سه رکه و توو نا بیته. هه ولئه کانی چاره سه رکردنی پرس ی فه له ستینیش سه ره پای نا به دلایه کانی ئیسرا ئیل، دوا جار ده توانیته یارمه تی ناشتی و سه قامگیری زیاتر بدات وه ک چون هه ولئه کانی چاره سه رکردنی پرس ی کوردیش هه مان کاریگه ری ده بیته. ته گه ر ده ولئه تانی ته م ناوچه یه شه داوا ی سه قامگیری و ناشتی ده که ن، ه یچ ریگه یه ک نییه جگه له ریکه و تن له گه ل کورد و ده کریه عیراقی فیدرالی وه ک ته وه ی ده ستووو با سی کردوو ه نموونه یه کی باش بیته ته گه ر به ره و خراپی نه بن.

سه روکوه زیرانی ئیسپانیا که برپاره روژی سی شه ممه له گه ل ئیره ندا و نه روجدا دان به سه ره بخو یی فه له ستیندا بئیت، گو توویه تی له به ر ناشتی، داد په ره وری و سه قامگیری بریاریکی وا ده دن. هی شتا دیار نییه که دوا جار ته م هه نگا وه ریگا ده کاته وه بو ته وه ی که نه وروپا وه ک به کیتییه ک کار بو سه ره بخو یی فه له ستین بکات یان نا، چونکه هیزه سه ره کییه کانی به کیتی نه وروپا وانا ته لمانیا و فه ره نسا هه ر جه خت له چاره سه ری دوو ده ولته ت به رپی دیالوگ ده که نه وه که ته وه ش ناراس ته خو و اتای مه رجی رازیبوونی ئیسرا ئیل ده دات، به لام ئیمانویل ما کرو ن سه به کی تازه ی کردوو ه و گو توویه تی، له فه ره نسا سه ه کردن له سه ر دانپیدانان به ده ولئه تی فه له ستین به بئ گف تو گو ش ئیدی شتیکی تابو نییه. ته مه گو پانکار ییه که به ناراس ته ی دروست، ته ویش له پاش ته و به رپرسیارییه میژووییه که هه ریبه که له فه ره نسا و به ریتانیا له به رام به ر پرس ی فه له ستین و کوردستاندا هه یانه که بئجگه له ده رته نجامه سیاسییه کان، ده یان کاره ساتی مرو یی لیکه و توتته وه وه هه قی ته وه ی هه یه به ره سمی داوا ی لیبوردنیان لئ بکریته. نه وروپای ئیستا که خو ی به سه رقافلای دیموکراسی و مافی مرو ف ده زانیت، له قازانجیدایه بو ریگرتن له تیرور، په نابه ری و ناسه قامگیری که دوو که له که ی ده چیتته چاوی، پش تیوانی له چاره سه ری پرس ی کورد و فه له ستینیه کان بکات، ته مه بئجگه له وه ی که وه ک میراتگری سیاسه تی کو لونیالیستی به ریتانیا- فه ره نسا له سه ره تای سه ده ی بیسته م دا، له وروپه وه به رپرسیارییه کی سیاسی و ته خلاقی له سه ر شانه و، ناتوانیته به پاساوی سه ماس یان گرتنه کانی که می دیموکراسی له سیاسه تی کوردیدا خو ی له و به رپرسیاره بدزیتته وه، چونکه دیاره که بو به رزه وه ندییه کانی خو ی، چون له گه ل نادیموکراتیکترین رژیمه سیاسییه کانی جیهاندا هه ل ده کات.

هه ولئه کانی پالپشتی نه وروپا له دوژی فه له ستین شتیکی زۆرباشه، به لام له راستیدا ناشتی، داد په ره وری و سه قامگیری له روژه لاتی نیوه راس ته، به بئ چاره سه رکردنی پرس ی کورد قاچیکی به شه لی ده مینیتته وه. ده بقید فرومکین له سه ره تای کتییه که یدا گو ته ی ته فه سه ریکی ئینگلیز دینیتته وه که ده لئ، "دوا ی شه ری که کو تایی به هه موو شه ره کان هی نابوو، سو لحنیکیان کرد که هه موو ناشتییه کی له ناو برد." زیاتر له سه ت سال به سه ر ته و سو لحه ناسو لحه دا تیپه ری و کیشه کان هی شتا به رده وامن، بو یه ته مجاره یان سو لحنیک پیویسته که به راستی سو لحه بیته!